

De tekstbronnen van het Nieuwe Testament

Bron (ingekort): “Het ontstaan van de Bijbel”, E.O. 1979

Update 8-5-2007

De tekstbronnen

(a) Papyri

De oudste¹ zijn de *papyri*, met name (P52), de Chester Beatty-papyri (P45-47) en de Bodmer-papyri (P66, 72, 75) (2e en 3e eeuw).

(b) Uncialen

Uncialen zijn handschriften in grote letters, op vellum en perkament, daterend van de 4e tot de 9e eeuw, waarvan er ± 300 zijn. De Codex Sinaiticus (Ⲙ), Alexandrinus (A), Vaticanus (B), Ephraemi (C), Bezae of Cantabrigiensis (= van Cambridge) (D), Washingtonianus of Freerianus (W) en Koridethianus (Θ). We zouden hieraan nog uit de 6e eeuw de *Codex Claromontanus* (= van Clermont) (D²) kunnen toevoegen, die een aanvulling op D is en net als deze zowel een Griekse als Latijnse tekst heeft en de brieven van Paulus (incl. Hebreeën) bijna compleet bevat.

(c) Minuskels

Minuskels zijn handschriften in kleine letters, en dateren uit de 9e tot 15e eeuw. Hun aantal belooft ± 2650 aan manuscripten en ruim 2000 aan lectionaria. Enkele van de belangrijkste zijn 33 (“de koningin van de minuskels”) uit de 9e (of 10e) eeuw dat op de Openbaring na het hele Nieuwe Testament bevat en tot de “Alexandrijnse” groep behoort, en 81 (11e eeuw) dat o.a. een heel goede tekst van de Handelingen biedt. De “Caesareaanse” groep wordt o.a. vertegenwoordigd door Familie 1 (d.w.z. de familie die met minuskel 1 begint en nog enkele bevat uit de 12e-14e eeuw) en Familie 13 (twaalf minuskels te beginnen met nr. 13, uit de 11e tot 15e eeuw). De meeste minuskels behoren tot het “Byzantijnse” type.

(d) Versies

Versies zijn de antieke *vertalingen* van het Nieuwe Testament (= directe vertalingen uit de grondtekst). Van de *Syrische* versies (afkorting *Syr*) zijn dat vooral de *oud-Syrische* versies (bewaard in de Codex Syro-Sinaiticus en de Codex Syro-Curetonianus, ± 200), het *Diatessaron* van Tatianus (±170), de *Pesjitta*² (± 411), en latere zoals die van bisschop *Philoxenus* (508), die van bisschop Thomas van Harkel (= Heraclea) (616) en de *Palestijns-Syrische* versie (1e helft 5e eeuw).

Bij de *Latijnse* versies onderscheiden we de *oud-Latijnse* (It) en de *Vulgaat*. De oud-Latijnse versies zijn vertegenwoordigd in een Afrikaanse tekst (vooral bewaard in de Codex Bobiensis [k] uit ± 400, kennelijk gekopieerd van een 2e-eeuwse papyrus, en in *e* en *m*) en een Europese tekst, bewaard in de Codex Vercellensis (code: a) (± 360) en de Codex Veronensis (b) die de grondslag vormde voor Hieronymus' Vulgaat, die onder andere bewaard werd in de Codex Palatinus (5e eeuw), Amiatinus, Cavensis en ± 8000 (!) andere.

De *Koptische* versies worden naar de gebruikelijke dialecten onderscheiden in *Sahidische* (Sah) en latere *Bohairische* (Boh) versies (de laatste vooral bewaard in een Bodmer-Papyrus [III] van het Johannes-Evangelie) en nog enkele Midden-Egyptische dialecten. Daarnaast moeten o.a. de *Ethiopische* (Eth), *Armeense* (Arm), *Georgische* (Geo) en *Gothische* (Goth) versies worden vermeld.

---

¹ In tegenstelling tot wat modernisten denken, zijn de *oudste* handschriften *daarom* niet de beste; ouder ≠ beter! Lees hierover meer op <http://www.verhoevenmarc.be/bijbelcorrupties.htm> . (M.V.)

² *Pesjitta*: al in de vroegste eeuwen van de kerkgeschiedenis ontstonden er overzettingen van de Bijbel in andere talen. Eén van die talen was het Syrisch, dat is het Aramees, dat veel vroege christenen spraken. Uit de verschillende oud-Syrische versies van de Bijbel ontwikkelde zich een standaardversie die bekend staat als de *Pesjitta* (d.i. “eenvoudig”). Wat het nieuwe Testament betreft was deze versie waarschijnlijk een revisie van oud-Syrische vertalingen, uitgevoerd door bisschop Rabbula van Edessa in het begin van de 5de eeuw. Het Oude Testament van de *Pesjitta* beruiste op een vertaling uit het Hebreeuws. (*Het ontstaan van de Bijbel*, p. 34-35; M.V.).

(e) Kerkvaders

Dit zijn de bijbelcitatoren van de vroege *kerkvaders*. Zij zijn van belang omdat zij ouder zijn dan de oudste codices, maar niet altijd betrouwbaar doordat (1) de kerkvaders soms vrij (uit het hoofd) citeerden of de tekst parafrazeerden, en (2) hun geschriften de invloeden van de overlevering ondergingen. Hoe gewichtig hun aanhalingen niettemin zijn, blijkt uit het feit dat vóór het eind van de 1e eeuw al 14 van de 27 nieuwtestamentische boeken geciteerd waren (door Pseudo-Barnabas en Clemens van Rome) en rond 150 n. Chr. al 24 boeken (door o.a. Ignatius, Polycarpus en Hermas). Bovendien haalden zij niet alleen alle boeken maar ook praktisch *alle verzen* van het Nieuwe Testament aan! Alleen al bij Irenaeus (Ir), Justinus Martyrus, Clemens van Alexandrië (Clem-Alex), Cyprianus (Cyp), Tertullianus (Tert), Hippolytus en Origenes (Or) (allen vóór de 4e eeuw) vinden we tussen de 30 en 40.000 aanhalingen. Uit later eeuw kunnen we daaraan nog o.a. Athanasius (Ath), Cyrillus van Jeruzalem (Cyr-Jer), Eusebius (Eus), Hieronymus en Augustinus (Aug) toevoegen, die bijna alle nieuwtestamentische boeken citeerden.

(f) Lectionaria

Een bron van teksten wordt gevormd door de talloze *lectionaria*, leesboeken die gebruikt werden voor de godsdienstoefeningen en speciaal gekozen bijbelgedeelten bevatten. De meeste ontstonden tussen de 7e en 12e eeuw, terwijl enkele fragmenten zijn overgebleven uit de 4e tot 6e eeuw.

(g) Ostraca

Tenslotte noemen we de *ostraca* (potscherven), die het schrijfmateriaal van de armen vormden (zo werd een kopie van de Evangelieën gevonden op twintig 7^e-eeuwse ostraca; totaal zijn er een kleine 1700 bekend), en de talloze oude *inscripties* op muren, pilaren, munten en monumenten.

Overzichtsdiagram

Verdelen we nu de voornaamste tekstbronnen over de vier groepen of teksttypen die we genoemd hebben, dan kunnen we die in een diagram samenvatten:

	Evangelieën	Handelingen	Brieven van Paulus	Algemene brieven	Openbaring
Alexandrijns	P1, P5, P22, (P66), P75 ⋈, B, C, W (Luk 1-8:12; Joh 5:13vv) 33 (± 10 minuskels) Boh, (Sah) Ath, (Or)	P8, (P50) ⋈, A, B, C 33, 81 (± 6 minuskels) Boh, (Sah) Ath, Clem-Alex? (Or)	P10, P13, P15, P16, P27, P32, P40, P65 ⋈, A, B, C 33, 81 (± 9 minuskels) Boh, (Sah)	P20, P23, P72 ⋈, A, B, C 33, 81 (± 9 minuskels) Boh, (Sah) Ath, Clem-Alex? (Or)	P18, P47 ⋈, A, C ± 14 minuskels
Caesareaans	P37, P45 Θ, W (Markus 5vv) Fam. 1, Fam. 13 (± 21 minuskels) Geo, Arm, Pal-Syr, Eus, Cyr-Jer, (Or)	P45? Teksttype nog niet onderscheiden in de rest van het Nieuwe Testament Cyr-Jer?			
Westers	P25 D, W (Markus 1-5) It (vooral k en e), Sin-Syr, Cur-Syr Tert, Ir, Clem-Alex, Cyp, (Aug)	P38, P41, P48 D ± 11 minuskels It, Hark-Syr	D ± 7 minuskels It	P38 D It, Hark-Syr Tert, Ir, Cyp, Aug	It?
Byzantijns	A, W (Mattheüs; Lukas 8:12vv) meeste minuskels Goth, latere versies Latere kerkvaders	meeste minuskels Goth, latere versies Latere kerkvaders	meeste andere minuskels Goth, latere versies Latere kerkvaders	meeste andere minuskels Goth, latere versies Latere kerkvaders	meeste andere minuskels Goth, latere versies Latere kerkvaders

Opmerking over de Statenvertaling

De tekst van het Nieuwe Testament in de Statenvertaling³ is gebaseerd op de Textus Receptus⁴. Moderne bijbelvertalingen, sinds 1881, zijn gebaseerd op Alexandrijnse handschriften. De Textus Receptus is afkomstig van de Byzantijnse handschriften. De versie van Stephanus uit 1550 heeft als basis gediend voor de 1611 vertaling van de Engelse King James vertaling, maar ook voor de Statenvertaling. In 1891 is door Scrivener een bijgewerkte variant van de 1550 Textus Receptus uitgegeven. (M.V.)

Codes en afkortingen

Θ: Koridethianus.

Ⲛ: Codex Sinaiticus.

A: Alexandrinus.

a: Codex Vercellensis uit ± 360.

Arm: Armeense versie.

Ath: Athanasius.

Aug: Augustinus.

b: Codex Veronensis, die de grondslag vormde voor Hieronymus' Vulgaat.

B: Vaticanus.

Boh: Bohairische versie.

C: Ephraemi.

Clem-Alex: Clemens van Alexandrië.

Cur-Syr: oud-Syrische versie, bewaard in de Codex Syro-Curetonianus, ± 200.

Cyp: Cyprianus.

Cyr-Jer: Cyrillus van Jeruzalem.

D: Bezae of Cantabrigiensis (= van Cambridge).

D2: Codex Claromontanus (= van Clermont).

Eth: Ethiopische versie.

Eus: Eusebius.

Familie 1: de familie die met minuskel 1 begint en nog enkele uit de 12^e-14^e eeuw bevat.

Familie 13: twaalf minuskels te beginnen met nr. 13, uit de 11^e tot 15^e eeuw.

Geo: Georgische versie.

Goth: Gothische versie.

Hark-Syr: oud-Syrische versie van bisschop Thomas van Harkel (= Heraclea), 616.

Ir: Irenaeus.

It: oud-Latijnse versie.

k: Codex Bobiensis uit ± 400.

Minuskels: handschriften in kleine letters.

Or: Origenes.

Ostraca: handschriften op potscherven

P: handschriften op papyrus.

Pal-Syr: Palestijns-Syrische versie (1e helft 5e eeuw).

Sah: Sahidische versie.

Sin-Syr: oud-Syrische versie, bewaard in de Codex Syro-Sinaiticus, ± 200.

Syr: Syrische versies.

Tert: Tertullianus.

---

³ De eerste druk van de Statenvertaling verscheen in 1637. Het bijzondere van deze reformatorische Bijbelvertaling is vooral dat zij direct uit de grondtalen Hebreeuws, Aramees en Grieks vertaald werd - net als de King James Version (1611) - en niet meer gebaseerd was op de Vulgata, de algemeen gebruikte Latijnse vertaling (382-405) van Hiëronymus. De zgn. Jongbloed-editie kwam er in 1750 omdat de oude versie haast onleesbaar was geworden door de evolutie van het Nederlands. In de uitgave van 1977 werd het Nederlands opnieuw een beetje aangepast. De vertaling als zodanig bleef altijd behouden. Moderne vertalingen (sinds 1881) kan men beter mijden omdat deze mishandeld werden door vrijzinnigen en schipperaars. Zo zijn Bijbels die gebaseerd zijn op teksten van Westcott en Hort en Nestlé-Aland, corrupt te noemen. In het bijzonder de 'bijbels' in de omgangstaal, zoals de 'Groot Nieuws Bijbel', zijn dóór en dóór besmet en beslist te weren; maar ook de bekende 'Nieuwe Vertaling' (NBG 1951) werd niet getrouw overgezet. Zie <http://www.verhoevenmarc.be/bijbelcorrupties.htm> (M.V.)

⁴ De Textus Receptus (= *Aanvaarde Tekst*), volgens de uitgave van de Parijse drukker Robert Etienne (Stephanus) in 1550, heeft als basis gediend voor de Reformatiebijbels, zoals de King James Version 1611 en de Nederlandse Statenvertaling 1637. (M.V.)

Uncialen: handschriften in grote letters, op vellum en perkament
W: Washingtonianus of Freerianus.

---

verhoevenmarc@skynet.be - www.verhoevenmarc.be - www.verhoevenmarc.be/NieuwsteArtikelen.htm